

בעניני חנוכה - שיעור 739**I. ההערות**

(א) נר חנוכה בחוץ - בזמן שאינו סכנה כזמנינו במקומינו אם מחויב להדליק נ"ח בחוץ כמו בזמן הגמרא עיין בשו"ת מנחת יצחק (ו - ס"ו) שהביא האור זרוע שנשאר בצ"ע על שאלתנו והעיטור כתב דאחר שנהגו על הסכנה נהגו ויש מתרצים דטעמא דסכנה לאו דוקא אלא גם מפני רוחות וקור בטל התקנה ולכן אפילו אם אין בו סכנה מ"מ מדליקים בפנים וכ"כ הערוך השלחן (תרע"ב - כ"ד) וי"א הטעם דאין מחזירין התקנה משום גנבים (דרכי משה סק"ע) וי"א ג"כ מפני הליצים (פסקי תשובות תרע"ב - אות 11) וי"א שמא יכבוה העכו"ם ואז יעמדו ישראל כנגדם (שבות יצחק זף מ"ג) וי"א דאפילו אם אין סכנה ברוב המקומות מ"מ לפעמים יש מקומות שיש בהם סכנה וזה הסבר להפסק של רבי ישראל סלנטר במגיפת חולירע בוילנא וי"א דהגמרא מיירי בכבל וארה"ק דשכיח ימים חמים ואפשר לקיים המצוה בחוץ אבל בשאר מדינות שפיר מדליקין בפנים אפילו מדינה דגמרא (מועדים וזמנים 3 - ק"מ) ועיין בריב"ש (ק"ה) דעכשיו הנהיגו להדליק בביהכ"נ לקיים פרסומי ניסא לרבים וע"ע בשו"ת דבר יהושע (ה - מ - 31 - ק"ב) דבזמן הזה אסור להדליק בחוץ כי תז"ל בטלה התקנה ותקנו בפנים דוקא ורובם חולקין עליו

(ב) בזמנינו שישנם עוברים ושבים בשוק עד שעות מאוחרות כלילה האם צריך להניח שמן בנר חנוכה שידליק כשיעור זה וגם הדלקה בפנים עוברים ושבים בבית עד זמן מאוחרת ועיין כתשובות והנהגות (ה - ע"ג) שהביא רביה מהרמב"ם (חנוכה ז - ה) שהשיעור חצי שעה או יותר ונהג הרב מבריסק שנתן שמן עד חצות הלילה דלא תכלה רגל מן השוק עד זמן זה אמנם עיין בשו"ת משנה הלכות (ד - ע"ט) דשיעור זה בכל מקום ובכל זמן וכן משמע מהאג"מ (ד - ק"ב - ה) דאין צריך שמן רק לחצי שעה אחר צאת הכוכבים אף בזמן הזה ועיין בש"ג שמביא דברי התוספות וסמ"ג שבזמן הזה שמדליקין בפנים אין צריך שיעור שמן כלל דכיון שראו בני ביתו הנרות אין עוד מצוה ודי בשיעור מועט (מועדים וזמנים ותשובות והנהגות הל"ל) ועיין בשו"ת אור לציון (ה - מ"ד) שכתב דחצי שעה או יותר דכתב הרמב"ם נתכוון לטעם אחר דהיינו דאם ידליק קודם שקיעת רבי יוסי משום שרוצה להחמיר ולהדליק כרבי יהודה ממילא צריך יותר שמן ודלא כהרב מבריסק והמועדים וזמנים ולפי דעת התשובות והנהגות יש איסור להשתמש לאור הנרות אפילו אחר חצי שעה וגם אסור לכבותן אחר ח"ש וזה רק למי שהדליק בחוץ אבל למי שהדליק בפנים מותר אחר חצי שעה דשיטת הפסקי הרא"ש (3 - ג) והש"ג (כ"ה) שבזמן הזה אינו צריך שיעור שמן לבני ביתו ולכן חצי שעה ודאי סגי

(ג) לעולם יקח את הפתילה שהדליק אתמול בראשונה לנר נוסף של היום משום מעלין בקודש ואין מורידין ואפשר דמטעם זה נהגו להחליף הפתילות בכל לילה כדי שלא יבא לידי טעות והורדה אמנם יכול לומר דכיון שיכול להשתמש לאורה לאחר חצי שעה פסקה קדושתן (שו"ת בצל החכמה ז - קכ"ח)

(ד) הנשים בעניני חנוכה - נוהגות שלא לעשות מלאכה בעוד שהנרות דולקות ואין להקל להם (תר"ע - ה) ועיין במ"ב (סק"ד) כדי להכיר שאסור להשתמש לאורה והוא כחצי שעה אבל לאחר חצי שעה מותר וע"ע בכף החיים (סק"ו) הטעם שהוא כיו"ט והעיקר כהמ"ב לכן כל מלאכות המותרים ביו"ט מותרים ג"כ וגם מסתבר שמלאכות המותרים בחוה"מ מותרים וי"א שרק מלאכות תפירה סריגה כיבוס וגיהוץ אסורות (פסקי תשובות תר"ע - 3) **אכילת אשה קודם הדלקת בעלה -** ולכאורה דומה למילה אם האב אינו מוהל בעצמו שנראה דמותר לאכול קודם המילה ואפשר אז המוהל אסור לאכול וכש"כ נ"ח שחובה על הבעל להדליק שמותרת היא לאכול ואם הנגו הנשים שלא לאכול אל ישנה המנהג אבל במקום צורך קצת יש להקל (בצל החכמה ז - נ"ח) **לענין אמירת הלל בברכה -** עיין ברמב"ם (חנוכה ג - ו) דנשים פטורות ולא דמי לנר חנוכה שהוא פרסומי ניסא לרבים משא"כ הלל אין זה אלא בינה לבין קונה ושאני הלל של ליל פסח שנתקנו על ארבע כוסות מ"מ נשינו הולכות בשיטת ר"ת (ראש השנה ל"ג. וקידושין ל"ב) דמברכין על מצות עשה שהזמן גרמא אמנם עיין במג"א (סוף הל"ז) שמפרש דברי הרמ"א בדבר שאין בו מעשה אלא הברכה בלבד כגון הבדלה אין רשאות לברך וכתב הפמ"ג לכן אין לנשים לברך ברכת יוצר אור ואהבה רבה כיון שפטורות מקריאת שמע ומ"מ ברכה שאין בה וצונו אע"פ שאין בה מעשה כלל רשאות הנשים לברך כמו ברכת אשר גאלנו משא"כ הלל ועיין בשו"ת כתב סופר (ל"ד) ובישועות

יעקב (תכ"ז - סק"ו) שמחלק בין אם הברכה על המצוה כמו אשר גאלנו ויוצר אור ואהבה רבה ובין אם הברכה גופה היא המצוה כמו הבדלה ולפי טעם זה גם ברכת ההלל יש להן לברך אע"פ שאומרות וצונן ודבר ברור שהנשים הספרדים אינן רשאות לברך ומנהג נשי אשכנזים לברך ואפשר שיותר טוב שלא לברך שהוא ספק ברכה

(ה) **לפי דעת התשובות והנהגות** יש איסור להשתמש לאור הנרות אפילו אחר חצי שעה וגם אסור לכבותן אחר ח"ש וזה רק למי שהדליק בחוץ אבל למי שהדליק בפנים מותר אחר חצי שעה דשיטת הפסקי הרא"ש (ג - ג) והש"ג (כ"ה) שבזמן הזה אינו צריך שיעור שמן לבני ביתו ולכן חצי שעה ודאי סגי ואפשר לפי זה קטן יכול להדליק נרות שעה ע"ש שאין בו רק שיעור 45 דקות בצירוף דעת המג"א והמחז"ש דאינו צריך לחנך הקטן בהידור מצוה (כה"ל תרע"ה ד"ה לדין) וצירוף שאינו צריך לחנך הקטן לקיים המצוה בכל פרטי המצוה (שער הציון תנ"ח - ל"ו צענין לולב) ויותר טוב שהקטן ידליק נרות גדולות או שיוצא בהדלקת אביו

(ו) **בזמן האחרון המציאו שמן קרוש** שלאחר הדלקה נעשה צלול כשר להדלקה דלא גרע מנר שעה אלא שיש לצדד דאינו למצוה מן המוכחר שהרי הדלקה עושה מצוה (תשובות והנהגות ג - ר"ח)

(ז) **שמן של נר חנוכה אם צריך "לכם" כלולב (ביום ראשון)** - אפשר דזה תלוי אם שיתוף מועיל בשוה פרוטה או צריך שיעור שמן של חצי שעה ועיין בשער הציון (תרע"ז - ח) שהביא דעת האליהו רבה שצריך ליתן בשבילו כשיעור חצי שעה אמנם רוב הפוסקים אין סוברים כן וכ"כ המקראי קודש (כ"ה) דאין דין שיתוף מתורת "לכם" אלא שיהא לי חלק או זכות בהמצוה כיון שאין לו בית וכתב המקראי קודש (כ"ה) שזה דומה לשמן במנורת המקדש שהשמן היה מתרומת הלשכה שהיה בזה חלק לכל ישראל משום הכי סגי בפרוטה וכ"כ השו"ת להורות נתן (ה - ל) דדעת השואל ומשיב דיוצא בשמן הגזול משמע שאין צריך דבעינן משלו ואמו שהיא אלמנה ודר בו ימי החנוכה ולא רצה להדליק צריך להקנות לה חלק בהשמן ויצאה מדין אכסנאי או בני ביתו ואבאר

(ח) **טעמים דאין אומרים מעין המאורע בברכת מעין שלש** - עיין במ"ב (תרפ"ז - ג) הטעם משום דבתפילה יש מקום להשיבו במודים ובברכת המזון בנודה לך משא"כ בעין ג' שאין בו הודאה ועוד דחנוכה ופורים הם ימים טובים שלא הוזכרה בתורה

(ט) **האם מותר לו לדלג על הנסים** כדי שיספיק לסיים תפלתו ולומר קדושה עם הצבור עיין בספר חסד לאלפים שהובא בשו"ת יחזה דעת (ה - ע"ז) שהמתענה תענית יחיד ומתפלל עמידה עם הש"צ ואם יאמר עננו באמצע שומע תפלה לא יוכל לומר מודים עם הצבור אעפ"כ אין לו לדלג שאין מעבירין על המצות ואף שיכול לומר עננו באלקי נצור וה"ה בנ"ד ויש חולקין ע"ש ועיין בשו"ת הרדב"ז (ז - י"ג) דהחכוש בבית האסורים ונתן לו לחופשי יום אחד בלבד במשך כל השנה צריך לבחור המצוה הראשונה שתבוא לידו שא"א לעשותה בבית האסורים והיא קודמת ואין להשגיח אם המצוה קלה או חמורה וטעם הרדב"ז (ז - י"ג) דהלכה פסוקה היא (ציומא ל"ג) דאין מעבירין על המצות ואין להשגיח אם המצוה קלה או חמורה ואע"פ שהשו"ת חכם צבי (ק"ו) חלק על דבריו דלא אמרינן אין מעבירין על המצות אלא בשתייהן שוות מכל מקום כאן שהוא כבר באמצע התפלה נראה שלכל הדעות אינו רשאי לדלג ועיין ברש"י (סוכה כ"ה:) שהעוסק במצוה פטור מן המצוה הוא גם בעוסק במצוה קלה ועיין בריטב"א (סוכה כ"ה) שהעוסק במצוה פטור מן המצוה איסורא נמי איכא כשמפסיק למצוה נראה כפורק עול המצוה שעסוק בה וע"ע בשו"ת רשב"ץ (ג - קס"ג) דאם המצוה הבאה לידו מדרבנן והשניה מן התורה יש לומר שיש להעדיף המצוה של תורה ולכן יש לדלג על אמירת על הנסים כדי לומר קדושה עם הצבור שנאמר ונקדשתי בתוך בני ישראל והר"ן (צמג"ה כ"ג:) כתב דקרא אסמכתא בעלמא הוא ולמעשה אין צריך להפסיק ולדלג ויהיה בכלל מה שאמרו חז"ל שומע כעונה וכמו שפסק השו"ע (צסימן ק"ד - ז)

(י) **בימי חנוכה יש להתמיד בלימוד התורה** ובעוונותינו הרבים רוב העולם נוהגים בהם ביטול תורה והולכים אחר ההבל (של"ה סוף עניי תפלה) וכ"כ הפמ"ג (תרע"ה ח"ב) שהיונים רצו לבטלנו מתורה כמו שכתב להשכיחם תורתך שעשו כן מחמת קנאה כי אין חכמה כחכמת התורה ומסר ה' אותם ביד עוסקי תורתו ששמחים בפלפולים כמאמר החכם מי שלא טעם שמחת התרת הספיקות לא טעם שמחה מעולם ומפני זה אנו מחוייבים בימי חנוכה ללמוד תורה וכ"כ הקדושת לוי (דיוש"ס לחנוכה ד"ה ידוע) דמהראוי לכל אחד אשר בשם ישראל יכונה לשום

בשכלו להתמיד בתורתו יתברך כי הם ימים ראויים לכך שבימים אלו החל להאיר עלינו הארתו יתברך מתורתו ועיין במנהגי חת"ס (פ"ט - אות ה) שהיה מזהיר בימים אלו להתמיד בלימוד התורה כי הענין גדול בימים אלו כי אז נמסרו סודות התורה למשה רבינו (פסקי תשובות תר"ע - 22) וכ"כ הבה"ל (תר"ע ד"ה ונהגין) בשם המהרש"ל שראוי שהשמחה תהא מעורבת ובלולה בשמחת תורה ואל תבטל מקביעותך ומעשה שאמרו שנעשה כרב יעקב רודערמאן ואבאר

(יא) איטר יד ידליק בשמאלו שהוא ימין כל אדם (ד"ע)

(יב) עיקר תקנת חכמים להדליק נרות בחנוכה הוא כדי להודות על הנס של הנצחון במלחמה וכן עיקר הכוונה בשעת ההדלקה ועל הנסים שהוא קיום המצוה ובנוסף של הנרות הללו... לא נזכר כלל נס של פך השמן ובאמת לא מצינו בשום מקום תקנה להודות לה' עבור נס שעשה כדי שיוכלו ישראל לקיים מצוה כמו הדלקת נר חנוכה (דף ד"ע)

II. פסקיו ומנהגיו שהובא בסוף ספר מקראי קודש (רב משה הררי) שנכתב על ידי ר' מרדכי טנדלר

(א) אם סועד בקביעות במקום מסוים אפילו יום א' בשבוע באותו יום ידליק במקום שסועד כגון אם תמיד בליל ג' אוכל אצל סבו ידליק שם

(ב) העיקר לענין מקום הדלקת נ"ח הוי המקום היותר קבוע ולכן לכני השיבה הוא חדרו ואם שווים המקומות האכילה הוא הקובע

(ג) במקום שהאנשים בתוך לא היו יכולים לראות את הנרות צריך להדליק בכניסה לבית או בפתח חדרו שבפנים

(ד) במקום שיש נר חשמל ויש עוד רק נר א' משמן או שעוה ידליק את הנר שאינו חשמלי לחנוכה ולא לשבת שהרי יש כבר שלום בית מנר החשמל וא"א לצאת בחנוכה בנר חשמל דהוא כהדלקת עץ בעלמא שאין בו פתילה ושמן ואינו דומה למקדש ולשבת צריך רק אור

(ה) במקרה ששבת הוי ליל ב' של חנוכה ויש לאדם רק ג' נרות הכריע שידליק שנים לשבת שזה מנהג עתיק ומקובל בכל ישראל ויותר קבוע מדין מהדרין וגם הוא תדיר ודלא כהשערי ציון (תרע"ח - ג)

(ו) הקפיד לעת זקנתו לשים כמה פתילות בכל נר של המנורה שלו כדי שיהיה נראה לו יותר ובענין פסול מצד מדורה הסביר שזה רק שזה ניכר כמדורה ואפילו במדורה אמיתית אם עושה כמה מדורות כפי מנין הנרות באותו לילה יהיה כשר ודלא כהחת"ס שהקפיד שלא לבדוק חמץ בפתילה שיש בו חוטים טווים יחד שנחשב כמדורה

(ז) יש הידור מצוה להדליק בחלון גם כשגר במקום גבוה מעשרים אמה אם יש אנשים ממולו שיכולים לראות הנרות

(ח) נכון לסדר את המנורה לבני רה"ר שתהיה ניכר שהנרות נפרדות ומ"מ מעיקר הדין שהיום נוהגים כהרמ"א שדולקין רק לבני ביתו ואם קשה לעשות לאנשי רה"ר אין קפידה

(ט) ביורופ היו גם הנשים הנשואות מדליקות בברכה מדין מהדרין מ"מ אשתו לא הדליקה דלא כפה את מנהגיו על אשתו ואם רב משה איחר היא הדליקה בעבורו אמנם אם איחר רק שעה או קצת יותר היתה ממתינה לו ורק אם איחר הרבה הרבנות הדליקה בעבורו כפי שהורה לה רב משה

(י) גם כשהחתן אינו מתענה ביום חופתו בחנוכה מ"מ יאמר וידוי של עיו"כ במנחה דיום החתונה

(יא) אבלים צריכים לומר הלל בחנוכה כיון שאמירתו היא חיוב ולא כר"ח שזה רק מנהג

(יב) רב משה נהג ללבוש נעלי שבת בחנוכה להראות סימן להחשיבות דחנוכה ודומה למה שהחסידיים לבשו השטריימל שלהם בחנוכה

נפסם לעלוני נשמות אבי אורי ר' אליעזר ליפא ב"ר יעקב ארזבי ע"ה לא' אורח' באשה רחל ב"ר גרשון חנוך הענין הכפן ע"ה
ולעלוני נשמת אבי היקר ר' איסר זאב ב"ר אליעזר ליפא ע"ה